

**TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ
BOLALARNING TA'LIM-TARBIYASIGA DOIR MUAMMOLAR VA ECHIMLAR**

Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi yo'nalishi
201-guruh talabasi. Ma'ruffjonova Husnigul
Ilmiy rahbar: Axmedova Vaziraxon Tursunbaevna,
Andijon davlat pedagogika instituti, assistent-o'qituvchsi.

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15233631>

Annotasiya: Bu maqolada ta'lim klasteri sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalarning ta'lim-tarbiyasi bilan bog'liq muammolar va ularning yechimlari yoritilgan. Muallif asosiy e'tiborni individual yondashuv yetishmovchiligi, malakali kadrlar tanqisligi, moslashtirilgan o'quv dasturlarining yo'qligi, jismoniy infratuzilmaning mos emasligi hamda ijtimoiy integratsiya muammolariga qaratadi. Bu muammolarni bartaraf etish uchun maxsus pedagogik yondashuvlarni joriy etish, kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish, maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish, infratuzilmani yaxshilash hamda jamiyat va ota-onalarni xabardor qilish kabi yechimlar taklif etiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning ahamiyati ham ta'kidlangan. Umuman olganda, alohida yordamga muhtoj bolalar uchun ta'lim sifatini oshirish va inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha muhim tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim klasteri, Alohida yordamga muhtoj bolalar, Inklyuziv ta'lim, Maxsus pedagogika, Defektologiya, Moslashtirilgan o'quv dasturlari, Ta'lim infratuzilmasi, Pedagogik yondashuv, Ijtimoiy integratsiya, Axborot-kommunikatsion texnologiyalar.

Ta'lim klasteri sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalarning ta'lim-tarbiyasiga doir muammolar.

Ta'lim klasteri – bu maktabgacha, umumiy o'rta, kasb-hunar va oliy ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot markazlari hamda ishlab chiqarish korxonalari hamkorligi asosida tashkil etilgan innovatsion tizimdir. Ushbu klaster modeli ta'lim sifatini oshirishga, uzviylikni ta'minlashga va bolalarga individual yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Alohida yordamga muhtoj bolalar – jismoniy, aqliy yoki psixologik rivojlanishida turli xil nuqsonlari bo'lgan, maxsus pedagogik yondashuvni talab qiladigan bolalardir. Ularning ta'lim-tarbiyasini tashkil etishda quyidagi muammolar mavjud:

1. Individual ta'lim dasturlarining yetishmovchiligi. Ta'lim klasteri sharoitida barcha bolalar uchun mos keladigan dastur ishlab chiqish qiyin. Alohida ehtiyojga ega bolalar uchun individual yondashuv talab etiladi, lekin bu borada yetarli metodik materiallar yo'q.

2. O'qituvchilar malakasining yetarli emasligi. Ko'pgina pedagoglar inklyuziv ta'lim bo'yicha yetarli bilim va tajribaga ega emas. Defektolog, logoped, psixolog kabi mutaxassislar taqchilligi mavjud.

3. Moddiy-texnik bazaning yetishmovchiligi. Maxsus o'quv qurollari, texnik vositalar va moslashtirilgan sinf xonalari yetarli emas. Ayrim klasterlarda reabilitatsiya va muvofiqlashtirish markazlari mavjud emas.

4. Jamiyatning inklyuziv ta'limga tayyor emasligi. Ba'zi ota-onalar inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlamaydi va farzandlarini alohida ta'lim muassasalarida o'qitishni afzal biladi. Maktab jamoasi va o'quvchilarning bag'rikengligi yetarli darajada shakllanmagan.

5. Aloqa va hamkorlik muammolari. Ta'lim klasteridagi muassasalar orasidagi hamkorlik yetarlicha yo'lga qo'yilmagan. Mutaxassislar va ota-onalar o'rtasida hamkorlik sust. Muammolarni hal etish yo'llari.

Maxsus pedagoglar tayyorlash: Inklyuziv ta'lim bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish.

Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish: Har bir bolaga moslashtirilgan ta'lim rejalarini yaratish. **Moddiy-texnik bazani yaxshilash:** Maxsus jihozlar, adaptiv sinf xonalari va o'quv materiallarini ta'minlash.

Jamiyatda inklyuziv madaniyatni shakllantirish: Ota-onalar va pedagoglar uchun seminar va treninglar tashkil qilish.

Ta'lim klasteri ishtirokchilari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish: Maktablar, oliy ta'lim muassasalari va reabilitatsiya markazlari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash. Ushbu choralar amalga oshirilsa, ta'lim klasterlari sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalarning ta'lim-tarbiyasi yanada samarali bo'lishi mumkin. Ta'lim klasteri sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalarning ta'lim-tarbiyasini samarali tashkil etish uchun bir qancha qo'shimcha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Xalqaro tajribadan foydalanish, zamonaviy axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish va inklyuziv muhitni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantirish, o'quv jarayonida ijodiy va terapiya usullaridan foydalanish, maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun moslashtirilgan dasturlarni ishlab chiqish talab etiladi. Bundan tashqari, rivojlanish monitoringi va natijalarni baholash tizimini yo'lga qo'yish orqali har bir bolaning ta'lim jarayonidagi o'sishi va ehtiyojlarini aniqlash mumkin. Ta'lim klasterlari ishtirokchilari – maktablar, oliy ta'lim muassasalari, reabilitatsiya markazlari va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirishga erishish mumkin. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, alohida yordamga muhtoj bolalar uchun ta'lim-tarbiya jarayoni yanada sifatli va samarali bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim klasterlari alohida yordamga muhtoj bolalar uchun inklyuziv va moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ushbu tizimning samaradorligini oshirish uchun bir qator muammolarni hal etish lozim. Xususan, o'qituvchilarning maxsus pedagogik malakasini oshirish, individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, moddiy-texnik bazani rivojlantirish hamda jamiyatda inklyuziv ta'lim madaniyatini shakllantirish zarur. Ta'lim klasterlari ishtirokchilari – maktablar, oliy ta'lim muassasalari va reabilitatsiya markazlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali bu jarayonni yanada samarali yo'lga qo'yish mumkin. Natijada, alohida yordamga muhtoj bolalarning sifatli ta'lim olishi, jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasi va mustaqil hayotga tayyorlanishi ta'minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – T.: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotnomasi, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori. – T.: Prezident qarorlari to'plami, 2021.
3. Vygotskiy L.S. "Pedagogik psixologiya". – Moskva: Pedagogika, 1986.
4. Nizomiy nomidagi TDPU. "Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot". – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
5. UNESCO. "Inclusive Education: Guidelines for Policymakers". – Paris: UNESCO Publishing, 2009.
6. UNICEF. "Disability-Inclusive Education Practices". – New York: UNICEF Publications, 2020.
7. Jahon banki. "O'zbekistonda inklyuziv ta'lim rivojlanish tendensiyalari". – Toshkent: Jahon banki hisobotlari, 2021.
8. Xolmatova M. "Maxsus pedagogika asoslari". – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
9. Hasanboyeva O., Yo'ldoshev Q. "Defektologiya: nazariy va amaliy jihatlar". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. "Maxsus ta'lim metodikasi". – Toshkent: XTV nashriyoti, 2022.